

Johan Ekholm

I söndags (29/10) hölls ett föredrag på Uppsala Industrihistoriska museum om Johan Ekholm och hans skofabrik i Uppsala. Ekholms namn har ju varit aktuellt i samband med besöket på Flottsundskyrkan i år. Det var Lars Ekholm, sonson till Johan, som berättade. Här är en del som jag noterade från föredraget.

Johan Ekholm (1865 – 1927) var född i Gimo och kom från en skomakarsläkt. Hans far, Anders Ekholm, var byskomakare och fick flytta runt i åtta socknar som kringresande skomakare. Hemmet var präglat av 1800-talets väckelserörelse som sedan blev Svenska missionsförbundet.

Johan flyttade till Uppsala tillsammans med en bror och öppnade 1889 skomakeri på Kungsgatan 13. Arbetsstyrkan ökade med 3 arbetare och nyttillverkning/reparationer stod för hälften var. 1886 hade han gift sig med Tilda Norgren, båda var medlemmar i Uppsala stads missionsförening.

Stadens stora skotillverkare Lars Erik Larson (SkoLasse) med Hästens Skofabrik, också medlem i missionsförsamlingen, skulle flytta till en större fabrik på Svartbäcksgatan och Ekholm fick 1902 överta lokaler och en del maskiner på Bäverns gränd. Nu började han med en mer fabriksmässig tillverkning av skor. Verksamheten ökade stort och antalet arbetare ökade till 48 stycken år 1908 och år 1913 var 79 arbetare anställda, både män och kvinnor. År 1904 flyttades verksamheten till Nymans nedlagda verkstäder i hörnet av Dragarbrunnsgatan och Klostergatan. Produktionen av skor med 79 anställda 1913 var totalt 104 000 par/år. Det skall jämföras med att han 1903 med 12 anställda producerade 5 500 par/år. Produktiviteten ökade alltså.

Lars Erik Larsson tillverkade mer högklassiga och eleganta skor medan Ekholm gjorde grövre skor, kängor och liknande. Han använde raka läster i tillverkningen vilket till skillnad från skeva läster inte var så ovanligt på den här tiden. Raka läster betydde att det inte fanns någon höger eller vänstersko. Raka läster använde Ekholm långt in på 1930-talet. Både Larsson och Ekholm var bröder i missionsförbundet och samarbetade på många olika sätt. Till exempel skötte Larsson en stor del av försäljningen av Ekholms skor. Genom religionen hade man också ett stort nätverk i staden då flera av

dåtidens fabrikörer i Uppsala var missionsförbundare, till exempel J.F. Jansson med sin rörfirma.

Med första världskriget i antågande och brist på material sjönk antalet anställda hos Ekholm och var i början på 1920-talet 54 personer.

En ny och större fabrik byggdes 1917 på Järnbrogatan 50 med hela fyra våningar.

Johan Ekholm hade de lutherska dygderna i rikt mått. Han tog ut en lön som motsvarade en arbetarlön. Började dagen tidigt med att elda i fabrikslokalerna som skulle vara varma när arbetarna kom. Arbetskraften rekryterades i familj och släkt, bland vänner och frikyrkofolk men även från andra grupper. Ibland arbetade flera generationer från samma familj hos Ekholm, även barn. Bönestunder förekom under arbetstiden.

Kring familjen, fabriken och frikyrkan kretsade hela hans liv. Sparsamheten hade en annan sida nämligen generositeten mot missionsförsamlingen och missionen. Bidragen hit låg på samma nivå

som den egna konsumtionen. I Flottsund hade han sin sommarbostad, Manhem, som familjen upplät för gudstjänster. Hans största donation var missionskyrkan i Flottsund som stod färdig 1919 där han bidrog med 80 procent av totalkostnaderna. Han var även söndagsskollärare, sjöng i kyrkokören och satt från 1917 i styrelsen för Uppsala missionsförsamling.

Han var gammeldags konservativ och ville inte ha fackföreningar på sitt företag. Inte heller gick han med i arbetsgivarföreningen. I vissa avseenden hade arbetarna hos honom lite högre löner än vad fackföreningarnas avtal krävde. Under krigsåren tog han ansvar för sina anställdas försörjning och såg inte bara till arbetaren utan hela familjen. Försörjningssituationen 1918 var sämre än förkrigstiden trots att timlönerna i stort sett fördubblats. Ekholm beviljade då i december ett helgtillägg på 20 kronor per anställd.

Ett av de första saker som Johan Ekholm köpte när han kom till Uppsala var en orgel och senare tillkom också ett piano. I den senare delen av sitt liv blev han lite mer spendersam. Han köpte en cykel och 1920 tog han körkort. En lastbil och en personbil av märket Jordan inköptes också. Sin bostad hade han på Östra Ågatan 51.

Ekholm köpte aldrig de maskiner som användes i hans fabrik. I stället hyrde han från stora maskintillverkare och slapp på så sätt stora kapitalkostnader och kunde hålla maskinparken modern. Och kunde dessutom investera i byggnader.

År 1927 avled Johan Ekholm och hans enda barn, sonen Torsten, fick överta ledningen av bolaget som 1932 ombildades till ett aktiebolag. Produktionen gick mer över till arbetarkängor och här stod Ekholms på 1940 – 50 talen för 10 procent av Sveriges behov. Dåligt ekonomiskt resultat på 1950-talet gjorde att skofabriken avvecklades 1954 då företaget valde att gå i likvidation.

Nils Sjökvist 22-10-31

Bilder från Industriminnesföreningens hemsida